

ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Горбачова К.М.,

*кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри приватного та соціального права
Сумського національного аграрного університету*

УДК 349.2(477)

СПІВВІДНОШЕННЯ СИСТЕМИ ТРУДОВОГО ПРАВА ТА СИСТЕМИ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Вирішення питань співвідношення системи трудового права і системи трудового законодавства має важливе теоретичне і практичне значення. Теоретичне значення полягає в уточненні, поглибленні і розвитку багатьох понять і категорій відповідно до наукового понятійно-категоріального апарату. Як зазначає С.Н. Братусь, правильне визначення сторін і особливостей співвідношення системи права і системи законодавства дозволяє: 1) поглибити розуміння предмета правового регулювання різних галузей національного права; 2) вирішити питання про метод правового регулювання, про співвідношення його із предметом кожної галузі права; 3) уточнити основні правові поняття і категорії [1, с. 38]. Практична важливість дослідження співвідношення системи трудового права України і системи трудового законодавства полягає, насамперед, у вирішенні кардинальних питань подальшого удосконалення їх розвитку, особливо це стосується обґрунтування шляхів і напрямків безперервної кодифікаційної роботи. С.В. Полєніна пише: «Пізнання і використання законодавцем у процесі нормотворчості виявленої наукою системи права є одночасно процесом привнесення об'єктивного початку у формовану під впливом різнорідних факторів систему законодавства. Саме в цьому полягає основний сенс вивчення юридичною наукою системи права; цим визначається головна соціальна цінність системи права як наукової категорії» [2, с. 19]. На думку Н.М. Оніщенко, структура системи права тісно пов'язана із системою законодавства. Законодавство – це форма існування, перш за все, правових норм, засіб надання їм визначеності й об'єктивності, їх організації і об'єднання в конкретні правові акти. Але система законодавства – це не просто сукупність таких актів, а їх диференційована система, заснована на принципах субординації і координації її структурних елементів. Якщо первинним елементом системи права є норма, то первинним елементом системи законодавства – нормативно-правовий акт. Система законодавства – це упорядкована за різними об'єктивними критеріями, обумовлена потребами соціального регулювання життєдіяльності суспільства певна множина нормативних актів, що формується для найбільш ефективного використання правових норм. «Система права виступає як один із найваж-

ливіших факторів, що визначають побудову і розвиток системи законодавства, розкривають об'єктивні наявні закономірності суспільного розвитку. Юридичні норми певних галузей права – це будівельний матеріал, з якого складається та чи інша конкретна галузь законодавства. Існують комплексні галузі законодавства, які виникли з поєднання норм адміністративного, цивільного і деяких інших галузей права» [3, с. 93]. Таким чином, система права, за його змістом, – це внутрішня структура права, що відповідає характеру суспільних відносин, які підлягають регулюванню. Система законодавства – це зовнішня форма права, що виражає побудову його джерел, тобто систему нормативно-правових актів.

Актуальність вирішення наявних проблем співвідношення системи трудового права і системи трудового законодавства неодноразово підкреслювалась у науковій літературі. Про це обґрунтовано відзначив П.Д. Пилипенко, вказавши одночасно на дискусійність і важливість зазначеного питання. Він підкреслив, що деякі автори несправедливо ототожують систему трудового права і систему трудового законодавства. На його думку, якщо система галузі зумовлюється об'єктивними умовами розвитку суспільних відносин, то система законодавства, що виражає структуру зовнішніх форм виразу права (законів, постанов тощо), не позбавлена впливу на її формування суб'єктивних чинників. Законодавець може виходити з необхідності прийняття нормативних актів, враховуючи конкретну обстановку, потреби вирішення термінових завдань та ін. Тому нормативні акти здебільшого комплексно вирішують питання, які стосуються різних правових інститутів, а іноді і галузей права. Найповнішого виразу система трудового законодавства набуває у кодифікованому акті, яким є Кодекс законів про працю України (далі – КЗпП України). Однак наявність у КЗпП України глави «Загальні положення» не можна трактувати як відповідну Загальну частину трудового законодавства, а тим більше, як Загальну частину трудового права. Аналогія із кримінальним чи цивільним кодексами і відповідними галузями права тут недоречна [4, с. 81]. Деякі автори, виділяючи у системі трудового права Загальну й Особливу частини, роблять це без спеціальних пояснень і обґрунтувань [5, с. 35]. Останнім часом з'явилися пропозиції

виділити у системі трудового права три частини: загальні положення, індивідуальне трудове право, колективне трудове право [6, с. 37; 7, с.1–2]. Зробимо припущення, що, на жаль, українське трудове право досі залишається під впливом багатьох соціалістичних стереотипів, і виділяти у його системі індивідуальне трудове право та колективне трудове право, як це зроблено, наприклад, у Польщі, напевно, передчасно [8]. С.Б. Хохлов, досліджуючи систему сучасного російського трудового права, зазначає, що вона не збігається зі структурою КЗпП України, і тому пропонує розподілити всі норми трудового права на вісім окремих блоків. Ці блоки, кожен із яких містить норми певного значення та відповідного напрямку регулювання, і визначають систему трудового права [9, с. 60]. На нашу думку, характеризуючи систему трудового права, потрібно враховувати структуру суспільних відносин, які становлять предмет трудового права. Норми, що забезпечують регламентацію конкретних видів трудових і тісно пов'язаних із ними суспільних відносин, утворюють самостійні інститути трудового права, які у сукупності формують систему галузі. Такими інститутами є: трудовий договір, робочий час, час відпочинку, заробітна плата, трудова дисципліна, охорона праці, матеріальна відповідальність, трудові спори, колективно-договірне регулювання праці, підготовка та перекваліфікація кадрів, працевлаштування населення, нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю тощо. Погодимось із П.Д. Пилипенко в тому, що послідовність розташування інститутів трудового права, на перший погляд, є умовною, бо, наприклад, відносини працевлаштування в реальних умовах можуть передувати трудовим відносинам і виникати до укладення трудового договору, хоча переважно такі відносини покликані забезпечувати власне трудові відносини [4, с. 83]. Відтак місце інституту «Працевлаштування населення» загалом – після інституту «Трудовий договір». З огляду на те, що не може бути юридичної норми, яка б не входила до певного інституту і до певної галузі права [10, с. 95], послідовність розміщення інститутів у системі трудового права відповідно до структури суспільних відносин, що становлять предмет галузі, видається виправданою. Наприклад, інститут «Трудовий договір» можна поділити на три самостійних «підінститути» – прийом на роботу, переведення і припинення трудового договору. Або ж норми, які регламентують дисциплінарну і матеріальну відповідальність, згрупувати в окремий інститут «Трудова відповідальність». Вирішенню цих питань і покликаний допомогти розгляд ключових аспектів співвідношення системи трудового права і системи трудового законодавства. Безперечно, розгляд такого різновиду співвідношення має починатись із вивчення загальнотеоретичних положень щодо співвідношення системи права загалом і системи законодавства.

В.К. Бабаєв відзначає, що як право, так і законодавство визначаються, врешті-решт, матеріальними та соціальними умовами життя суспільства. Однак переведення економічних та соціальних факторів

у таку періодичну категорію, як «право», багато в чому відрізняється від їх переведення в категорію «законодавство», оскільки йде різними шляхами і проходить різну кількість стадій. При цьому система права сама виступає як один із найважливіших факторів, що визначають побудову і розвиток системи законодавства. Формування системи права є одночасно процесом, що виявляється наукою, розкриття об'єктивно наявних закономірностей суспільного розвитку. При цьому науково обґрунтована система права є тим важливішою з погляду суспільних інтересів, чим точніше вона відображає об'єктивні закономірності [11, с. 406]. Звідси пізнана наукою об'єктивно наявна система права мусить слугувати тим компасом, з яким необхідно звіряти свої дії законодавцю під час прийняття того або іншого конкретного рішення, якщо він бажає добитись ефективності чинного законодавства. Система права, його галузі, інститути, зазначає С.О. Комаров, у кожній країні утворюються по-різному і являють цілком реальні структурні утворення, які будуються не на розсуд законодавця чи вчених. У їх основі знаходиться система виробничих відносин, властива конкретній суспільно-економічній формації. Однак на формування і розвиток правових систем держав впливає і ціла низка факторів суб'єктивного характеру: система джерел прав, здійснювана систематизація законодавства, сформовані наукою ідеї і поняття, політичні цілі держави, юридичні традиції. Тому за одного і того самого типу права його системи мають різний вид. «Система права – внутрішня форма права, його побудова за галузями й інститутами. Система законодавства – зовнішня форма права; це система нормативно-правових актів, у яких виражені галузі та інститути права. Внутрішня і зовнішня форми нерозривно пов'язані, не існують одне без одного» [12, с. 283–284]. Кожна галузь права виражена у певній системі нормативно-правових актів – це безперечно, але вірне й інше: системи нормативно-правових актів виражають не тільки розподіл норм права за галузями, але і комплектування норм різної правовоголазуєвої належності в міжгалузеві зв'язки, причому в набагато рідніших модифікаціях. Тому треба підкреслити, що систему права і систему законодавства не слід ні протиставляти, ні отожднювати. Вони діалектично пов'язані.

В.Н. Хропанюк позначає, що система права – це об'єктивне правове явище, котре формується на основі загальних закономірностей суспільного життя. Будучи відображенням реальної системи суспільних відносин, система права будується не на вільний розсуд людей, а на основі об'єктивної дійсності. Система законодавства побудована за іншим принципом. У її формуванні важливе місце займає суб'єктивний фактор, обумовлений потребами правової практики, необхідністю враховувати змінювані форми людського спілкування [13, с. 296]. Відтак, система законодавства – це сукупність джерел права, які є формою виявлення правових норм. Тому право не існує без законодавства. Вони співвідносяться як форма і зміст. Саме в законодавстві (джерелах права) право-

ві норми та їх різні структурні утворення отримують своє реальне виявлення, зовнішнє вираження. У такому сенсі система права і система законодавства загалом співпадають. Систему права, доводить А.Ф. Черданцев, треба відрізнити від системи законодавства. Перша характеризує внутрішню побудову права, групування його норм за галузями та інститутами, а друга відноситься до зовнішніх форм вираження права, характеризує стан джерел права. «Система законодавства об'єднує усі джерела права (закони, кодекси, укази, положення, постанови, інструкції) у їх сукупності і взаємозв'язку. Між системою права і системою законодавства існує тісний зв'язок як зв'язок змісту і форми. Система права вимагає, щоб джерела права систематизувались за галузевою ознакою, норми однієї галузі права або інституту об'єднувались у єдиний кодифікований акт або збірник законодавства» [14, с. 245]. Таким чином, система права слугує основою систематизації законодавства. Кодифікація є найвищою формою систематизації, зокрема тому, що враховує вимоги системи права і здійснюється за галузевою підставою. Аргументуючи таку позицію, В.М. Корельський і В.Д. Перевалов вказують, що під системою законодавства слід розуміти сукупність нормативно-правових актів, у яких об'єктивуються внутрішньо змістовні та структурні характеристики права. Така система є зовнішнім вираженням системи права. Остання ж своє реальне буття отримує саме в чітких, формально визначених актах – документах. Однак схожість між системою права і системою законодавства в межах від окремої норми права до права загалом не абсолютне. У цих межах вони існують самостійно, бо володіють власною специфікою, мають власні тенденції розвитку. Система законодавства утворюється в результаті видання правових норм, закріплення їх в офіційних актах та систематизації цих актів. Вона має складну структуру [15, с. 318]. М.І. Матузов і А.В. Малько зауважують, що система права та система законодавства тісно пов'язані, однак вони є самостійними категоріями, які являють два аспекти однієї і тієї ж сутності – права. Вони співвідносяться між собою як зміст і форма. Система права як його зміст – це внутрішня структура права, що відповідає характеру регульованих ним суспільних відносин. Система законодавства – зовнішня форма права, яка виражає побудову його джерел, тобто систему нормативно-правових актів [16, с. 418]. Отже, структура права має об'єктивний характер і обумовлена економічним базисом суспільства. Вона не може будуватись на розсуд законодавця. Її елементами є: норма права, галузь, підгалузь, інститут і субінститут, які у своїй сукупності покликані максимально враховувати багаторідність регульованих суспільних відносин, їх специфіку і динамізм. Оновлення системи права пов'язане, перш за все, з розвитком і вдосконаленням суспільних процесів, актуальність яких сприяє появі нових правових інститутів та галузей. Поряд із цим структура системи права не може бути розкрита з достатньою повнотою і точністю, якщо не бачити її органічної єдності із зовнішньою формою права –

системою законодавства. Законодавство – це форма існування, насамперед, правових норм, засіб надання їм визначеності й об'єктивності, їх організації та поєднання в конкретні правові акти. Однак система законодавства – не просто сукупність таких актів, а їх диференційована система, заснована на принципах субординації і скоординованості її структурних елементів. Взаємозв'язок між ними забезпечується за рахунок різних факторів, головним із яких є предмет регулювання та інтерес законодавця в раціональній комплексній побудові джерел права.

В.В. Лазарев робить висновок, що система права і система законодавства залежать одна від одної, хоча ступінь такої залежності різний. Система права, формуючись під впливом діяльності законодавця, водночас має об'єктивний і дещо автономний від волі законодавця характер. Система законодавства – породження законодавця, хоча, безумовно, також має соціальну обумовленість [17, с. 223]. Однак система права і система законодавства не співпадають за колом джерел, у яких вони виражені: система законодавства втілена в законодавстві, інших нормативно-правових актах; система права знаходить втілення не тільки в позитивному праві, але і відображена у звичайному праві, неписаних принципах права й аксіомах, міжнародно-правових актах, що мають рекомендаційний характер, угодах нормативного змісту, судових прецедентах, а також у правосвідомості. На відміну від системи законодавства, система права характеризується високою мірою однорідності. Це обумовлено тим, що кожна галузь у складі системи права володіє притаманними їй предметом і методом правового регулювання. Галузі ж законодавства такими поєднувальними основами не володіють. О.Ф. Скакун свідчить, що між системою права і системою законодавства є відмінності [15, с. 271]. На наш погляд, вони спостерігаються у структурних елементах, змісті, обсязі:

1. Система права є невидимою, бо відображає внутрішню побудову права, а система законодавства слугує зовнішньою, видимою формою системи права.

2. Система права являє собою сукупність правових норм, а система законодавства – сукупність нормативно-правових актів.

3. У системі права норми права логічно розподілені за галузями, підгалузями та інститутами. Як правило, норми галузей права – будівельний матеріал, з якого (в різному наборі і в різному поєднанні) утворюється конкретна галузь законодавства. Можливий варіант, коли галузь права є, а галузі законодавства немає. У такому разі галузі права некодифіковані, а нормативний матеріал розпорошений по декількох правових актах, які вимагають уніфікації. У системі законодавства нормативно-правові акти об'єднані за галузями законодавства, які розподілені на інститути законодавства.

4. Система права утворюється з галузей права, які мають свої предмет і метод правового регулювання, а система законодавства охоплює галузі законодавства, у яких відсутні метод регулювання, а

предмет регулювання не завжди є однорідним, як у галузях права.

5. Система права має лише галузеву, горизонтальну побудову, а система законодавства може мати побудову і горизонтальну (галузеву), і вертикальну (ієрархічну).

6. Первинний елемент системи права – норма права зі своєю структурою: гіпотеза, диспозиція, санкція, а первинний елемент системи законодавства – стаття закону, яка містить нормативний припис, котрий, як правило, не має усіх структурних елементів логічної правової норми. Нормативний припис часто складається лише з гіпотези і санкції; диспозиція може знаходитись або в іншій статті цього закону (відсилковий спосіб викладення), або в іншому правовому акті (банкетний спосіб викладення). Закони, які охоплюють норми різних галузей права, забезпечуються санкціями, що містяться в інших нормативно-правових актах.

7. Система права формується об'єктивно, згідно з наявними суспільними відносинами, а система законодавства створюється в результаті цілеспрямованої діяльності уповноважених суб'єктів, і тому містить суб'єктивний момент.

8. Структурні елементи системи права не мають зовнішніх реквізитів: назв розділів, статей, глав та інших частин, властивих закону. Структурні елементи системи законодавства (нормативно-правові акти), як правило, мають назви розділів, глав, статей. Вони можуть включати преамбули, формулювання цілей і принципів, загальні нормативні визначення.

А.М. Колодій та С.Л. Лисенков стверджують, що, на відміну від системи права, система законодавства – це система нормативно-правових актів, насамперед, законів, що є зовнішньою формою існування правових норм, засобом надання їм об'єктивності, визначеності, загальності. Система права і система законодавства співвідносяться як зміст і форма. Право і законодавство взаємопов'язані, але не тотожні явища. Якщо структуру системи права складають галузі, підгалузі, інститути, правові комплексні об'єднання та норми права, то структуру законодавства – його галузі, комплексні галузі та нормативно-правові акти [18, с. 202]. Відтак, відмінності внутрішньої структури системи законодавства від відповідної структури системи права зумовлені головним чином тим, що засадами у побудові законодавства є структури не тільки системи права, а і системи здійснення державного керівництва загалом. Саме тому структура системи законодавства залежить не тільки від логіки самої системи права, а і від інших чинників об'єктивного та суб'єктивного порядку. Галузі законодавства в деяких випадках збігаються з галузями права (кримінальне, цивільне), в інших – з підгалузями права (авторське, водне законодавство) чи міжгалузевими комплексами (законодавство про охорону природи, морське законодавство, сільськогосподарське законодавство). Галузі законодавства складають його горизонтальну структуру; вертикальна ж будується відповідно до юридичної чинності нормативно-правових актів і

умов, що багато в чому залежить від місця суб'єкта законодавства в системі нормотворчих органів. Вертикальну структуру законодавства України складають: Конституція та конституційні закони України; поточні, органічні закони України; постанови Верховної Ради України, укази Президента України; постанови Кабінету Міністрів України. Говорячи про систему законодавства, слід звернути увагу на те, що сам термін «законодавство» є одним із базових у юридичній науці та практиці, а тому й одним із найуживаніших у юридичній літературі. Він досить поширений і в текстах нормативно-правових актів. Але, незважаючи на це, його зміст нормативно ще не визначений. Тобто фактично застосовується в нормативно-правових актах навмання.

В.Д. Ткаченко вважає, що важливим теоретичним і практичним завданням є встановлення правильного співвідношення між системою права і системою законодавства. Виконання його на належному рівні має на меті забезпечити доступність законодавства, скорочення непотрібної кількості актів, їх узгодженість між собою [19, с. 268]. При цьому важливо мати на увазі ще одну обставину. Історично склалося так, що термін «право» використовується не тільки в юридичному розумінні. Його застосовують для визначення як правових, так і таких можливостей, які впливають із корпоративних норм, зокрема зі статутів політичних партій про визначення прав і обов'язків їх членів. Щодо терміну «законодавство», то він з'явився в добу Нової історії, коли буржуазні демократичні держави (перший вид держави громадянського типу) почали масово закріплювати в письмовій формі нормативи, що склалися в результаті багаторазового повторення певного виду відносин. Внаслідок цього термін «законодавство» набув винятково юридичного значення. Ним стала позначатись сукупність нормативно-правових актів, що мають юридичну силу в результаті їх видання і захисту державою. Однією з форм взаємодії права і законодавства є їх взаємовплив у процесі формування та розвитку. Законодавство може істотно впливати на розвиток формування права. В одних випадках цей вплив зводиться до оформлення права. Відбувається це тоді, коли суспільні відносини набули очевидної юридичної значущості. В інших випадках – законодавство може оживити право, окремі його підрозділи. Важливим напрямком впливу законодавства на розвиток права є формування правових режимів кожної галузі права. Тут без участі держави право, по суті, не змогло би набути тих якостей, що перетворили би його на одну із загальнолюдських цінностей. Зворотна сторона їх взаємодії – це вплив права на формування та розвиток законодавства, завдяки чому воно набуває певних якостей як із погляду його змісту, так і з погляду форми. Отже, система законодавства і система права є поняттями одного ряду, але вони не є тотожними.

Соціальна цінність системи трудового права обумовлює один із найстратегічніших напрямків удосконалення системи трудового законодавства. Можна припустити, що в міру поглиблення науко-

вих уявлень про структуру системи трудового права, її регулювальні властивості і цінність у процесі вдосконалення трудового законодавства більшою мірою будуть ставитись завдання стосовно впливу на систему трудового права, з надання їй оптимальної юридичної узгодженості, гармонійності – якості, яка би забезпечувала максимальну ефективність правового регулювання суспільно-трудових відносин. Водночас підкреслимо, що перетворення у структурі системи трудового права можливі остільки, оскільки в порядку правотворчості змінюється зміст правового регулювання. Лише встановлення нових комплексів норм, які відрізняються своєрідним способом впливу на суспільно-трудові відносини, правових принципів може призвести до змін у побудові системи трудового права, у зв'язках та співвідношеннях між її структурними елементами. А це, зокрема, можливе лише остільки, оскільки історично усталена система трудового права допускає подібного роду формування нового підрозділу, зберігаючи і після включення в систему трудового права нового комплексу свою якість внутрішньої юридичної узгодженості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Братусь С.Н. Соотношение системы права и системы законодательства / С.Н. Братусь. – М. : Юрид. лит., 1980. – С. 35–60.
2. Поленина С.В. Теоретические проблемы системы советского законодательства / С.В. Поленина. – М. : Наука, 1979. – 203 с.
3. Оніщенко Н.М. Система права та система законодавства: співвідношення та перспективи розвитку / Н.М. Оніщенко // Збірник наукових праць. Серія «Юридичні і політичні науки». – Вип. 15. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 608 с.

Горбачова К.М. СПІВВІДНОШЕННЯ СИСТЕМИ ТРУДОВОГО ПРАВА ТА СИСТЕМИ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Важливість дослідження співвідношення системи трудового права України і системи трудового законодавства полягає, насамперед, у вирішенні кардинальних питань подальшого вдосконалення їх розвитку, особливо це стосується обґрунтування шляхів і напрямків безперервної кодифікаційної роботи. Актуальність вирішення наявних проблем співвідношення системи трудового права і системи трудового законодавства неодноразово підкреслювалась у науковій літературі. Система трудового права України має двоєдину природу: з одного боку, вона характеризується своїми індивідуальними особливостями, а з іншого боку, ці особливості набувають специфічного відбитку в результаті впливу як інших складових національного права, так і самого права загалом. Система трудового права завжди відчуває на собі вплив системи права України, зберігаючи при цьому свою особливість. Саме завдяки такій особливості вона займає відповідне місце в системі національного права і відіграє в ньому важливу роль щодо регулювання трудових та тісно пов'язаних із ними відносин.

Ключові слова: система трудового права, система трудового законодавства, трудові правовідносини, трудовий договір.

Горбачева Е.Н. СООТНОШЕНИЕ СИСТЕМЫ ТРУДОВОГО ПРАВА И СИСТЕМЫ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Важность исследования соотношения системы трудового права Украины и системы трудового законодательства заключается, прежде всего, в решении кардинальных вопросов дальнейшего совершенствования их развития, особенно это касается обоснования путей и направлений непрерывной кодификационной работы. Актуальность решения имеющихся проблем соотношения системы трудового права и системы трудового законодательства неоднократно подчеркивалась в научной литературе. Система трудового права Украины имеет двуединую природу: с одной стороны, она характеризуется своими индивидуальными особенностями, а с другой стороны, эти особенности приобретают специфический

4. Пилипенко П.Д. Проблеми теорії трудового права / П.Д. Пилипенко. – Л. : Вид. центр Львівського нац. ун-ту ім. Івана Франка, 1999. – 214 с.

5. Прокопенко В.І. Принципи трудового права / В.І. Прокопенко. – К. : Вища школа, 1982. – 158 с.

6. Чанышева Г.И., Болотина Н.Б. Трудовое право Украины / Г.И. Чанышева, Н.Б. Болотина. – Х. : Одиссей, 1999. – 480 с.

7. Пашков А.С., Смирнов О.В. Советское трудовое право / А.С. Пашков, О.В. Смирнов. – М. : Юрид. лит., 1982. – 504 с.

8. Jonezyk J. Prawo pracy / J. Jonezyk. – Warszawa, 1995. – 425 p.

9. Хохлов Е.Б. Субъективное трудовое право в системе права / Е.Б. Хохлов // Правоведение. – 1996. – № 2. – С. 58–64.

10. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави / П.М. Рабінович – К. : Вентурі, 1994. – 348 с.

11. Бабаев В.К. Теория государства и права / В.К. Бабаев. – М. : Юрист, 2002. – 592 с.

12. Комаров С.А. Общая теория государства и права / С.А. Комаров. – М. : Юрайт, 1998. – 416 с.

13. Хропанюк В.Н. Теория государства и права / В.Н. Хропанюк. – М. : Интерстиль, 2000. – 377 с.

14. Черданцев А.Ф. Теория государства и права / А.Ф. Черданцев. – М. : Юрайт-М, 2001. – 432 с.

15. Корельский В.М., Перевалов В.Д. Теория государства и права / В.М. Корельский, В.Д. Перевалов. – М. : Норма; Инфра-М, 1998. – 570 с.

16. Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права / Н.И. Матузов, А.В. Малько. – М. : Юрист, 2001. – 776 с.

17. Лазарев В.В. Общая теория права и государства / В.В. Лазарев. – М. : Юрист, 2001. – 520 с.

18. Колодій А.М., Копейчиков В.В., Лисенков С.Л. Теория держави і права / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 368 с.

19. Цвік М.В., Ткаченко В.Д., Петришин О.В. Загальна теорія держави і права / М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, М.В. Петришин. – Х. : Право, 2002. – 418 с.

отпечаток в результате воздействия как других составляющих национального права, так и самого права в целом. Система трудового права всегда испытывает на себе влияние системы права Украины, сохраняя при этом свою индивидуальность. Именно благодаря такой особенности она занимает соответствующее место в системе национального права и играет в нем важную роль по регулированию трудовых и тесно связанных с ними отношений.

Ключевые слова: система трудового права, система трудового законодательства, трудовые правоотношения, трудовой договор.

Gorbachova K.M. CORRELATION BETWEEN THE SYSTEM OF LABOUR LAW AND THE SYSTEM OF EMPLOYMENT LEGISLATION

The importance of studying the correlation between the system of labor law of Ukraine and the system of employment legislation lies primarily in solving fundamental issues of further improvement of their development, especially it concerns the rationale of the ways and directions of continuous codification work. The relevance of solving the existing problems of correlation between the system of labor law and the system of employment legislation has been repeatedly emphasized in the scientific literature. Ukrainian labor law system has a dual nature: on the one hand it is characterized by its individual features and on the other – these features take on a specific imprint by the impact of both the other components of the national law, and the latter as a whole. The labor law system has always been influenced by the system of law in Ukraine, while maintaining its individuality. Due to the fact that the system of labor law has the feature, it takes the appropriate place in the system of national law and plays an important role in the regulation of labor relations and other relations closely related to them. Today, during the transition of Ukrainian society to a market economy, the logic of the historical-legal and socio-political development makes us seriously turn to the problems of structural construction and further development of Ukraine's labor law system. The labour law of Ukraine is an integral component of national law. This is a separate branch that occupies a set of regulatory requirements designed to regulate labor relations and other relations closely related to them. At the same time labor law sphere is not only an integral part of the national system of law, but it also the forms the system of lower-ranking legal rules. Interacting with each other in the process of homogeneous social relations regulation, labor law regulations form sub-institutions, institutions and sub-sectors of the labor law. It is clear that in conditions of total change of socio-economic, political, ideological and legal relations, the study of the structural elements of the labor law system require new approaches. Only on this basis it is possible to develop further the sphere of labour law successfully as the system of law and the system of legislation.

Key words: labour law system, system of employment legislation, labour relations, labour contract.